

ToWe-prosjektet

Bedre vilkår for småbarns trivsel



Måltider i småbarnsgruppe

Håndbok og vurderingsverktøy

Ansvarsfraskrivelse:

«Denne publikasjonen er produsert med støtte fra EU-programmet Erasmus+. Innholdet i denne publikasjonen er utelukkende ToWe-prosjektets ansvar og skal ikke på noen måte tolkes som å gjenspeile synspunktene til NA og kommisjonen.»



Innhold

Forfattere og bidragsytere	3
Innledning.....	4
Barnehagerutiner for barn fra to til tre år	4
Spiserom i barnehager som læringsarenaer	6
Et kvalitetsspiserom for barn fra to til tre år.....	8
Henvisninger.....	13
Vurderingsverktøy	15

Forfattere og bidragsytere

Forfattere:

1. **Universitat Ramon Llull (Spania)**

Àngels Geis

Bidragsytere:

2. **Kingston University (Storbritannia)**

Helen Sutherland og Yasmin Mukadam

3. **Universitetet i Stavanger (Norge)**

Monika Röthle og Yngve Rosell

4. **Universitat Ramon Llull (Spania)**

Cristina Corcoll, Carme Flores og Àngels Geis

5. **Achieving for Children (Storbritannia)**

Alison McGee,

6. **Sandnes kommune (Norge)**

Ingrid Eikeland, Liv Hjertø og Gudrun Skancke Eriksen

7. **Sinaturmo – Petita Escola (Spania)**

Natàlia Turmo og Sílvia Turmo

8. **Suara Serveis – Escola Bressol Mas Balmanya (Spania)**

Mireia Miralpeix, Maria José Riella og Maria Àngels Domènech

Innledning

Lunsjen er en del av pausen midt på dagen. Pausen omfatter også det barna gjør etter at de har spist, og før ettermiddagsopplegget starter. I denne forskningen fokuserer vi bare på formålet med lunsjen for barn fra to til tre år. Håpet er å stimulere oss til å utvide og fullføre oppgaven vi har begynt på, nå og i fremtiden.

Q1. Hvordan organiseres lunsjen i din barnehage?

Barnehagerutiner for barn fra to til tre år

Alt som skjer hver dag, er en læringsopplevelse. Derfor er alt som skjer i barnehagen, en potensiell lærings situasjon. I denne delen skal vi fokusere på pedagogikken i hverdagen, det vil si viktigheten av og det store læringspotensialet ved situasjoner som oppstår hver dag med både barn og voksne til stede. Disse situasjonene kan være alt fra undervisning til lek, håndvask, utflukter, måltider, komme og gå i barnehagen og hvile.

I den nyeste litteraturen finner vi mange som argumenterer for læringsverdien av hverdags situasjoner i barnehagen (Bassedas, Huguet og Solé, 1996, Bondioli og Nigito, 2011, Bosch, 2003, Casals og Defis (koord.), 1999, Domènech, 2009, Duart, 1999, Goldschmied, 1998, Hoyuelos, 2004, Hoyuelos og Cabanellas, 1996, Jubete (red.), 2007, Malaguzzi, 2001, Palacions & Paniagua, 2005, Falk (red.), 2004, Ritscher, 2011, Ritscher og Staccioli, 2006, Santos Guerra, 1990, Silveira, 2002, 2013, Van Manen, 1998, 2003). Det som kommer tydelig frem i alle disse referansene, er et ønske om å evaluere alle situasjonene barna tilbringer sammen i barnehagen (alle situasjoner og steder der de vasker seg, spiser, hviler, leker og kommer og går i barnehagen), som situasjoner som er like viktige for læringen som situasjoner pedagogen forbereder i forbindelse med læreplanen (arbeidsgrupper, prosjekter, verksted osv.). Derfor har viktige forfattere innen pedagogikk vist oss hvordan detaljer, små samspill og hverdags situasjoner har læringsverdi. Noen av disse forfatterne snakker om læringsrutiner. I den forbindelse ønsker vi spesielt å trekke frem Silveira,¹ som gjør en etymologisk undersøkelse av ordet *rutine*. Hun definerer det slik: «Rutiner kan anses som de kulturelle

¹ M. Carmen Silveira Barbosas doktoravhandling omhandler en etymologisk undersøkelse av rutiner. *Por amor & por força. Rotinas na educação infantil* (2000). Avhandlingen er tilgjengelig i det virtuelle arkivet til Universidade Estadual de Campinas. Faculdade de Educação.

produktene som skapes, produseres og reproduseres daglig med det formål å organisere hverdagen» (2002, s. 13). Selv om forfatteren ikke uttrykkelig henviser til lunsjen i barnehagen eller i spiserommet, hevder hun at alle hverdagshandlinger er gjennomsyret av kultur, og at disse handlingene blir rutiner når de automatiseres. Rutiner gjør at vi kan organisere hverdagen uten at vi hele tiden må tenke gjennom hvordan hver handling skal utføres. Derfor bør hver barnehage reflektere rundt hvilke sosiokulturelle betydninger de vil tillegge hver rutine, slik at de blir til pedagogiske rutiner. Disse pedagogiske rutinene skal være grunnmuren de andre aktivitetene organiseres rundt. Slik vi ser det, er pedagogiske rutiner situasjoner som involverer håndvask, måltider (frokost, lunsj, mellommåltider), lek inne eller ute, pauser og å komme og gå.

Barnehagen er full av muligheter til å lære hvordan man gjør ting, hvordan man oppfører seg, hvordan man lærer, og hvordan man lever sammen (Delors, 1996). Det er vanskelig å tro at bare undervisningssituasjoner, eller situasjoner som er planlagt på forhånd av pedagogen, er læringssituasjoner. Alt samspill barn imellom, mellom barn og voksne (uansett om de er familiemedlemmer, pedagoger, assistenter, ledere av fritidsaktiviteter, naboer osv.) eller med gjenstander er fullt av læringsinnhold.

Q2. Hva er læringsaspektene ved lunsjen i din barnehage?

Spiserom i barnehager som læringsarenaer

Ikke bare fokus på hva som spises, men også hvordan det spises.

Penny Ritscher (2011, s. 120)

All tid barnet tilbringer i barnehagen, er læringssituasjoner, og lunsj er en viktig tid i barnets hverdag.

Måltider bidrar ikke bare til barnets fysiske vekst, men også til sosial, følelsesmessig, kulturell og intellektuell vekst. Antropologer hevder at måltider er en sosial aktivitet i nesten alle samfunn. Faktisk har alle kulturer egne spisemønstre, slik at vi kan snakke om matkulturer. Ifølge Contreras and Gracia Arnaiz (2005) kan spiseatferden til de fleste mennesker forutses basert på kulturelle mønstre (teknologiske ressurser, sosial struktur, aktiviteter, tidsplan, yrke, familieforhold, ansvarsområder osv.). Det at måltider er fulle av kulturelle mønstre, gjør at vi mener at vi ikke kan overføre lunsjmodeller fra andre land eller fra én kultur til en annen. Hver barnehage må ha en tydelig forståelse av det kulturelle mønsteret som finnes under lunsjen. De ovennevnte forfatterne bemerker flere endringer i spisemønstrene siden andre halvdel av det 20. århundret: familiemåltider underordnes timeplanen til de ulike familiemedlemmene (arbeidstid, skoledag, fritidsaktiviteter og fritid), en slags individualisering eller forenkling av måltider fordi mange spiser alene, og forflytning, siden hvor man spiser måltidene, både i og utenfor hjemmet, har blitt mer variert.

Antropologiske studier bemerker at det å spise lunsj i barnehagen øker kostnadene ved å ha barn, endrer barnas forventninger, endrer forholdet mellom foreldre og barn (der vi ser et mer selvstendig og mindre autoritært forhold) og overfører mye lærdom fra familien til barnehagen.

Hvis måltider spiller en så viktig rolle i akkulturasjonsprosessen, er det en god grunn til å analysere hva det er vi oppmuntrer til under lunsjen i barnehagen.

Vi må ta i betraktning flere av bidragene fra psykologien, eksempelvis bidragene fra Vendrell (i Anguera, Geis, Vendrell, Iglésias og Cuenca, 2013).² Hun framhever at vi må etablere et sterkt og følelsesmessig forhold og emosjonell stabilitet når barnet er lite, ta hensyn til barns individuelle behov og sørge for at barna tilegner seg stabile atferdsmønstre basert på kommunikasjon og fredelig sameksistens. Derfor er ikke

² Forfatteren vier et helt kapittel i boken *Com han de menjar els infants i els adolescents. Aspectes psicosocials i nutricionals de l'alimentació* til å analysere og drøfte viktigheten av måltider for å etablere forhold til og sosialisering av barn.

alle steder, måter eller selskap egnet for lunsj. En annen forsker, Di Scala³, understreker også den kulturelle og intersubjektive dimensjonen av menneskers måltider og rutiner. Hun analyserer hvordan prosessene for symbolisering og kulturell overføring foregår blant barnehagebarn og pedagoger ved måltider (i dette tilfellet frokost).

Innen pedagogikk og barnehageutforming hevder enkelte forfattere (Díez de Andino og Cusachs, 2011, Escola Municipal Arc Iris, 2001, Martínez og Matamala, 1992) at det er nødvendig å etablere anbefalinger for optimal organisering av barnehagens spiserom i spiseromsplanene som er utarbeidet i samarbeid med barnehageadministrasjonen, og koordinering av personalet som er til stede under lunsjen. I disse anbefalingene synes vi det er interessant at forfatterne nevner hvor viktig det er å sørge for passende forholdstall (antall barn per voksen), forholdene som påvirker omgivelsene (støy, belysning, ventilasjon, størrelse på møbler), samspillet med personalet, reglene som gjør det mulig å styre lunsjen, og hvordan man oppmuntrer barna til å bli selvstendige (Antón (koord.), 2007, Falk (red.), 2004, Heras, 1997, Tinajas, 2002).

Innen pedagogikk finner vi publikasjoner som ønsker å inkludere innholdet ved måltider i barnehagens overordnede mål eller referansemålene for de ulike aldersgrupper (Quer, 2000, Villaescusa, 2002). På samme måte nevner noen av dem behovet for å ta hensyn til mangfoldet også under lunsjen (Geis, Miret og Pavón, 2001). Hvis vi fokuserer utelukkende på førskoleutdanning, er det få forfattere som snakker helhetlig om måltider, med tanke på alle de ovennevnte faktorene og et syn på barns vekst som omfatter næringsmessige, sosiale, kognitive, motoriske og følelsesmessige aspekter. Til tross for dette har vi sett at pedagoger som Goldschmied (1998), Falk (red.) (2001), Martínez og Matamala (1992), Ritscher (2011) og Ritscher og Staccioli (2006) svarer på hvordan denne tiden skal være, og hva vi kan gjøre i barnehagen for å forbedre den. Nærmere bestemt snakker Ritscher og Saccioli om å gjeninnføre spisebordskulturen og nevner noen aspekter som bør tas i betraktning ved organisering av spiserommet i barnehagen.

- *Først og fremst må vi være overbevist om at måltider i barnehagen er en viktig tid som krever vår fulle oppmerksomhet.*
- *Lydisolering. Dette er dyrt, men det er en investering i psykisk helse.*
- *Del barna inn i håndterlige og selvstendige avdelinger. Hvis de ikke kan spise på avdelingen, bør man i det minste dele inn spiserommet i mindre enheter. Del barna inn i grupper på opptil sju barn på hvert bord.*
- *Sørg for at det er en voksen ved hvert bord som spiser sammen med barna.*

³ Maria di Scala er en utdanningspsykolog med en doktorgrad i psykologi fra Universitetet i Buenos Aires. Avhandlingen hennes, *Procesos de simbolización y prácticas alimentarias en la escuela*, understreker sosialisering- og kommunikasjonspotensialet ved *merienda* (et lett formiddagsmåltid) i barnehagen. Vi fikk mulighet til å møte henne og dele forskningsmaterieell 22. april 2013, da hun kom til Barcelona for å forelese ved FPCEE Blanquerna.

- *Dekk på bordet på en ordentlig måte. Tøyservietter er også gunstig for akustikken. Bruk ordentlige tøyservietter i stedet for papir.*
- *Server maten på fat rett på bordet for å prøve å tilfredsstille forskjellige preferanser. Hvis det ikke er mulig, er det lurt i det minste å gi noe rom for personlige valg (brød, vann, pålegg, frukt). Ritscher og Saccioli (2006, s. 51)*

Et kvalitetsspiserom for barn fra to til tre år

Barnehager bør være fulle av gjennomtenkte lærings situasjoner, spesielt siden de utgjør en del av hverdagen der barn opplever de ulike tidene på dagen sammen, og der voksne tillegger mening ikke bare til aktiviteter som til en viss grad er strukturert, men til andre tider som lunsj, pauser og andre rutiner. Disse tidene gjør barnehagedagen forutsigbar for barn og legger til rette for nærhet, vennskap og sameksistens, noe som bidrar til at barna føler seg trygge. Det trenger de for å føle seg vel og uttrykke interesse for nye opplevelser.

Anna Lia Galardini (2010, s. 25)

Lunsjen skal være en rolig og trivelig tid for alle (barna og personalet). For å oppnå dette mener vi at enkelte forutsetninger må være oppfylt, som beskrevet ovenfor. Vi skal nå beskrive disse forutsetningene, med et ønske om at de blir et utgangspunkt eller en horisont vi skal fokusere på og utvide. Forutsetningene⁴ som skal vurderes, er varierte. Noen av dem handler om hvor barna spiser, møblene eller bestikket som brukes, eller omgivelsene (støy, belysning eller ventilasjon). Andre handler om hvordan barna behandles, det vil si hvordan forespørsler håndteres, og hvordan tempoet eller kommunikasjonsbehovene deres respekteres. Den tredje gruppen handler om mulighetene lunsjpausen gir for å utvikle barnas selvstendighet, hvordan de får delta eller bestemme hvem de spiser sammen med, eller hvor mye mat de har lyst på. Disse indikatorene, som delt inn i tre kategorier, har fungert som et grunnlag vi har organisert og utformet verktøyene i protokollen ut fra. For å evaluere og forbedre læringskvaliteten ved lunsjmåltidet i barnehagen vil vi derfor se på: kategorien for kommunikasjon med voksne og mellom barn, kategorien for barns selvstendighet ved måltider og kategorien for egenskapene til de fysiske og materielle områdene i spiserommet.

⁴ Du kan se retningslinjene for barnehager i Anguera, Geis, Vendrell, Iglésias og Cuenca (2009).

- Spiserommet: et sted og en tid for kommunikasjon

Man aldres ikke ved bordet, for her står tiden stille.

Penny Ritscher (2011, s. 121)

Barna benytter spisestunden til å dele opplevelser med de andre barna. Vi mener at det må være rom for at barna selv får velge hvem de vil samhandle med under lunsjen. Det vil si at de får velge hvem de vil snakke med og hvem de vil spise, leke eller dele opplevelser med. Overraskende nok er ikke dette tilfellet i alle barnehager, noen steder bestemmer de voksne hvem barna skal sitte ved siden av under lunsjen. Også for barn tilbringes lunsjen best sammen med andre, med ro og visshet om at de voksne vil hjelpe dem med å få dekket behovene sine, snakke med hvem de vil, høflig og uten å måtte rope, og få oppmuntrende tilbakemeldinger fra voksne eller andre barn. Lunsjen starter med en forklaring og *værsgod*. Det er en tid der de voksne går foran som gode eksempler med en hyggelig tone og høflig atferd,⁵ og der ingen blir gjort narr av fordi de spiser i et annet tempo. Det skal være en hyggelig tid uten bråk. Dette er forutsetningene for at måltidene i barnehagen skal fremme god kommunikasjon barn imellom og mellom barn og voksne. Ifølge Goldschmied (1998) kan vi voksne protestere eller forlate stedet hvis vi ikke er fornøyd med maten et sted, men barn har ikke denne muligheten.

Hvorvidt kommunikasjonen under lunsjen gir positiv læring, avhenger i stor grad av rollen til de voksne – i dette tilfellet personalet. Som Palou (2004) forklarer, må voksne kunne lytte på en empatisk måte, starte samtaler som legger til rette for gode følelsesmessige forhold, samtaler som innebærer oppmerksom øyekontakt, og utnytte måltider som en viktig mulighet til å skape nærhet. Vi må heller ikke glemme at måten vi samhandler med barn på, og kroppsspråket vårt enten kan hjelpe oss med å etablere et enda bedre forhold til barna eller skape avstand. Pedagogens rolle eller stil er avgjørende, spesielt kommunikasjonsstilen. Dette fastslås også av Palacios og Paniagua: «Dette er et aspekt som ikke bare påvirker forholdet til barna og stemningen i barnehagen, men også fungerer som en modell ved viktige aldre for språkutviklingen» (2005, s. 179). Gjennom en analyse av faktorene som påvirker kommunikasjonsstilen, er begge forfatterne kommet frem til at følgende må tas i betraktning: uttrykksfull stemmebruk eller passende stemmeleie, hva som formidles (hilsen, beskrivelser, kommandoer, straff, oppmuntring osv.), tiden som vies til barnet, slik at han eller hun er den som snakker samt å stimulere

⁵ Vi snakker om begrepet pedagogisk takt, som Van Manen (1998, 2003) definerer som kjennetegn på gode pedagoger, ved at de vet hvordan og når de bør gi barna nærhet, de vet hvordan de uttrykker forundring, og – viktigst av alt – de vet hvor viktig fremtoningen deres er (kroppsspråk, blikk, tonefall).

barnet til å uttrykke seg i stedet for korrigerende. Derfor omhandler observasjonsretningslinjene/vurderingsverktøyet forklaringene som gis av de voksne, hvordan de snakker til barna, hvordan de setter grenser eller reagerer på forstyrrende situasjoner, hva de formidler når de snakker til barna, og hva slags ikke-verbal kommunikasjon de bruker.

Når det gjelder kommunikasjon barna imellom, mener vi at forholdene må tilrettelegges slik at barna kan snakke sammen. For det første må de få lov til det, men de må også få sitte ved siden av noen de har lyst til å snakke med. Det betyr at de må få velge hvor de skal sitte, og hvem de skal sitte sammen med, som nevnt ovenfor. Støynivået må også være lavt nok til at det er mulig å snakke sammen. Denne kommunikasjonen er avgjørende for alle barns utvikling. Malaguzzi minner oss på dette når han sier følgende:

Samspill mellom barn har en grunnleggende verdi for opplevelsen i de første leveårene. Det er en forutsetning som stammer fra et ønske og behov som alle barn har, og som de ønsker å tilfredsstille i passende situasjoner som legger til rette for dette samspeillet. Malaguzzi (2001, s. 58)

Dermed blir spiserommet et sted for samspill og en tid som «kan bli en optimal situasjon for deling og prating med andre i korte samtaler mellom to eller flere barn eller flere i grupper» (Ferrer, 2012). Kommunikasjon er ikke mulig uten den andre, men det er heller ikke mulig uten tid. Hverdagen i barnehagen skal ha et velstrukturert tempo som er tilpasset barnas behov og ikke de voksnes. Det er også viktig å være fleksibel nok til at barna kan samles uten å måtte skynde seg, og med daglige rutiner som gjør at de har tid til å oppleve barndommen.

Under lunsjen må voksne respektere barnas tempo, uten at det betyr at man må sette av mer tid til lunsjen hvis det ikke er nødvendig. God regulering av tempoet forutsetter også at de voksne unngår unødvendig ventetid for barna, enten fordi de må vente på maten, eller fordi de må vente til alle eller nesten alle de andre barna er ferdig med å spise. I fra sin analyse av organiseringen i en barnehage understreker Bondiloi, Nigito og Abbo (2011) og Hoyuelos (2004) at det er de voksne som skal organisere barnas sosiale opplevelser. De voksne skal fungere som meglere og organisere tid og sted. De voksne blir et stabilt, følelsesmessig referansepunkt, samtidig som de gir hvert barn den tryggheten de trenger. Vi kan si at disse forfatterne følger Malaguzzis linje (2001), som han kaller relasjonell pedagogikk. Dette er en form for pedagogikk som går ut fra grunntanken at barn spør og utvikler tenkestrategier, vever sammen følelser og konstruerer sine egne prinsipper, uansett hvor de er.

Derfor må lunsjen legge til rette for dialog og kommunikasjon. Den må være en tid der voksne lytter, forklarer der det er nødvendig, følger modeller for gode manerer (hilsen, vær så god, be høflig om ting osv.) og organiserer på en måte som tillater at barna får velge hvem de skal sitte sammen med – dog ikke nødvendigvis hver dag. Lunsjen skal være en tid uten roping, en tid som hjelper barna med å bli kjent med

seg selv, bli trygge på omgivelsene, etablere nære forhold til voksne og andre barn og oppleve og praktisere respekt for andre. Kort sagt en tid for trivsel og hygge.

- **Tilrettelegge for barns selvstendighet under lunsjen**

For at barnehagebarn skal bli selvstendige, må de få dekket både følelsesmessige og fysiske behov. Men de må også få dekket det epistemologiske behovet for å forstå. Bare ved å konstruere og dele en forståelse av oss selv og verden rundt oss kan vi bli aktive medlemmer av kulturen vi er født i.

Carlos Gallego Lázaro (2001, s. 87)

Gallego lærte oss at barnehagen skal være et kulturelt sted, med utfordringer som gir barna mulighet til å utvikle seg, og at vi må stole på barn og gi dem selvstendighet, slik at de kan konstruere sine egne kognitive prosesser. Disse prosessene har ingen timeplaner, og de kan ikke begrenses til interessesentre eller spesielle temaer. Derimot utvikler barn dem gradvis gjennom opplevelser, utfordringer og hverdagshandlinger.

Vi har henvist til forfattere som anser måltider som læringssituasjoner, og spesielt som situasjoner der barn skal få være selvstendige, som Alzola og Otaño (2007), Goldschmied (1998), Martínez og Matamala (1992), Molina (2007), Ritscher og Staccioli (2006), Tardos og Szanto-Feder (2007) og Wettich (2007). I likhet med disse forfatterne mener vi at måltider og håndvask rett før og etter lunsj skal være situasjoner der barna får delta aktivt. Det innebærer å hjelpe til med å sette frem servietter, tallerkener, glass, bestikk og andre ting, som vannmugger eller brødkurver, på bordet. Det omfatter også handlinger som å såpe inn, skylle og tørke hendene eller gå på toalettet. Når lunsjen er ferdig, skal hvert barn kunne sette bort tallerken, bestikk, serviett og glass og legge søppel på riktig sted. Utstyret skal legge til rette for at de kan gjøre det selv i størst mulig grad og ut fra sine forutsetninger.

Med dette mener vi at alle barn skal føle seg nyttige, men enda viktigere er det at de vet at det finnes daglige oppgaver de må gjøre på egen hånd, fordi de kan, og fordi de lærer seg at de er ansvarlige for tingene de bruker. Disse oppgavene, som å dekke på og rydde av bordet og vaske hendene selv, lærer ikke bare barna å bli selvstendige, men gir dem også bedre selvtillit. Det å tilrettelegge for slik deltakelse krever selvfølgelig organisering av tid, sted og oppgaver og nødvendig materiell eller utstyr. Det er viktig å tenke på strategisk plassering av søppelbøtter og utstyr, hva slags veiledning de voksne må gi i hver situasjon, og hvordan bordene skal organiseres.

I vekstprosessen og utviklingen av selvstendighet er måltider også situasjoner der hvert barn lærer seg selv å kjenne, lærer om sin egen smak, om de liker å spise mye eller lite, og hva de trenger for å ta vare på

kroppen sin. Denne læringen er tett knyttet til voksnes respekt for barn, som ved måltider kommer til syne ved at barna får spise så mye de vil, og forsyne seg selv. Hvis dette ikke er mulig med hovedretten, kan de forsyne seg med tilbehør, som brød, vann, salat eller dessert.

For at spiserommet skal bli et sted der barna lærer å bli selvstendige, må de få delta i de ulike oppgavene, få spørre om dem og bli behandlet på en måte som er tilpasset barnas behov, og ha voksne som kan lytte, observere og respektere barnas tempo.

- Spiserommet: Læringssted og -materiell

Et godt måltid handler ikke bare om mat. Det handler også om omgivelsene.

Penny Ritscher og Gianfranco Staccioli (2006, s. 51)

I vår kultur har måltider, og spesielt lunsj, visse assosiasjoner og ritualer som er lett å identifisere. Vi liker å dekke på bordet med en stoffduk, gi hver person en tallerken, bestikk og en kopp, ha drikke, brød og tilbehør på bordet, bruke tøyservietter og spise sammen med andre. Dessuten tilbringes alle feiringer rundt bordet, som bursdager, bryllup, selskaper og jul. Måltider er likevel en privat tid. I barnehagen blir det derimot noe som skjer offentlig, på et sted som er utformet for dette formålet.

Vi har allerede beskrevet endringene i spisevaner som vi ser i dag som følge av endringene i livsstil og arbeidssituasjon. Disse endringene er hovedårsaken til at barna spiser lunsj i barnehagen. Vi har også nevnt at det at spisevaner varierer, ikke hindrer barnehagen i å gjøre alt de kan for å sørge for at spiserommet er et trivelig sted, med møbler tilpasset barnas alder og utstyr som gjør dette til en hyggelig stund som oppmuntrer til selvstendighet. Stedet der barna spiser, er viktig. Stedets tilstand, møblene og bordoppdekkingen uttrykker den spesifikke kulturen i spiserommet og, kort sagt, i barnehagen og barndommen.

Barnehagen er også et sted for møter og relasjoner. Her må barna møte hyggelige steder med engasjerende materiell og dokumentasjon som viser hvordan ting gjøres i barnehagen slik at de kan forstå områdene, læringen og de daglige aktivitetene som foregår der. Disse stedene skal fremme gode relasjoner og vennskap. Som Cabanellas og Eslava (koordinert, 2005) sier, skal de være trivelige og åpne for de mange mulighetene for aktivitet for dem som oppholder seg der. Vi mener at alle steder, nærmere bestemt spiserommet eller stedet der barna spiser, ikke bare skal oppfylle fysiologiske behov, men også legge til rette for generell utvikling for dem som bruker det. Det skal gjenspeile kulturen i miljøet og skape trygghet. Når det gjelder hvor vi spiser lunsj, bemerket Goldschmied (1998) at vi vil at det skal lukte godt, at maten skal være presentert på en tiltalende måte, at vi blir sett, og at stemningen skal være avslappet, uten press

eller støy. Det skal føles *kjent*.⁶ I tidligere avsnitt har vi også nevnt hva Ritscher og Staccioli (2006) anbefaler som vesentlige forhold ved organisering av spiserommet. Mange av disse tar for seg romlige aspekter.

Men i tillegg til å tenke på hva vi spiser, må vi også vie oppmerksomhet til hvordan vi spiser det – og hvem vi spiser sammen med.

Henvisninger

- Alzola, N. i Otaño, J. (2007). El perquè de la vida quotidiana. A Jubete, M. (ed.), El valor educatiu de les coses de cada dia (p. 11 – 17). Barcelona: Rosa Sensat.
- Anguera, M., Geis, A., Vendrell, R., Iglésias, J. i Cuenca, N. (2013). Com han de menjar els infants i els adolescents. Aspectes psicosocials i nutricionals de l'alimentació. Lleida: Pagès editors.
- Antón, M. (coord.) (2007). Planificar la etapa 0-6. Compromiso de sus agentes y practica cotidiana. Barcelona: Graó.
- Bassedas, E., Huguet, T. i Solé, I. (1996). Aprender i ensenyar a l'educació infantil. Barcelona: Graó.
- Bondioli, A., i Nigito, G. (coord.) (2011). Tiempos, espacios y grupos: El análisis y la evaluación de la organización en la escuela infantil: DAVOPSI. Barcelona: Graó.
- Bosch, E. (2003). Educació i vida quotidiana: Històries breus de llarga durada. Vic: Eumo.
- Cabanellas, I. i Eslava, J. J. (coord.) (2005). Territorios de la infancia. Diálogos entre arquitectura y pedagogía. Barcelona: Graó.
- Casals Grané, E. i Defis, O. (coord.) (1999). Educación infantil y valores. Bilbao: Desclée De Brouwer.
- Contreras, J. i Gracia Arnaiz, M. (2005). Alimentación y cultura: Perspectivas antropológicas. Barcelona: Ariel.
- Delors, J. (1996). Educació: Hi ha un tresor amagat a dins. Informe per a la UNESCO de la comissió internacional sobre educació per al segle XXI. Barcelona: Centre Unesco de Catalunya.
- Díez de Andino, C. i Cusachs, N. (2011). El menjador, part del projecte educatiu d'una escola. *Infància*, 178, 27 - 32.
- Domènech, J. (2009). Elogi de l'educació lenta. Barcelona: Graó.
- Duart, J. M. (1999). La organización ética de la escuela y la transmisión de valores. Barcelona etc.: Paidós.
- Escola Municipal Arc Iris (2001). Temps de migdia al parvulari. A ICE de la UAB, Els reptes de l'educació infantil. V Jornades d'innovació en l'etapa d'Educació Infantil. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona. (p.187-190)
- Falk, J. (ed.) (2001). Menjar. Barcelona: Rosa Sensat.
- Falk, J. (ed.) (2004). La conquesta de l'autonomia. Barcelona: Rosa Sensat.
- Ferrer Serrahima, I. (2012). L'artesanía de la comunicació. Diàleg, escolta i llenguatge a l'etapa 0-6. Barcelona: Graó.
- Galardini, A. L. (2010). Intrecci con la comunità. A Becchi, E. Una pedagogia del buon gusto (p. 11 - 37). Milano: Franco Angeli.
- Gallego Lázaro, C. (2001). ¿Cómo son los significados matemáticos que construyen los niños? La funcionalidad de la lógica. A ICE de la UAB, Els reptes de l'educació infantil. V Jornades d'innovació en l'etapa d'Educació Infantil. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona. (p.65-90)
- Geis, A., Miret, M. A. i Pavón, T. (2001). Diversitat i menjadors escolars. *Guix d'infantil*, 3, 32 - 34.
- Goldschmied, E. (1998). Educar l'infant a l'escola bressol. Barcelona: Rosa Sensat.

⁶ Claus Jensen, en dansk pedagog, forklarer at barnehagen føles *kjent* hvis den inneholder elementer som ligner dem som finnes i hjemmet. I spiserommet omfatter dette servietter, duker, tallerkener, kopper osv. Denne informasjonen ble innhentet på forelesningen med tittelen «Les relacions i l'ambient físic» (Relasjoner og det fysiske miljøet), som ble holdt av pedagogen 2. mars 2013 ved Teatre Municipal i Sant Feliu de Guíxols.

- Heras, L. (1997). *Comprender el espacio educativo*. Málaga: Algibe.
- Hoyuelos, A. (2004). *La ética en el pensamiento y obra pedagógica de Loris Malaguzzi*. Barcelona: Octaedro.
- Hoyuelos, A. i Cabanellas, I. (1996). *Malaguzzi y el valor de lo cotidiano*. Ponència presentada en el Congrés de Pamplona el desembre del 1996.
- Jubete, M. (ed.) (2007). *El valor educatiu de les coses de cada dia*. Barcelona: Graó.
- Malaguzzi, L. (2001). *La educación infantil en Reggio Emilia*. Barcelona: Octaedro.
- Martínez Sanz, V. i Matamala, R. (1992). *El Menjador a l'escola infantil*. València: Generalitat Valenciana.
- Molina, P. (2007). *El valor educatiu dels moments rutinaris*. A Jubete, M. (ed.), *El valor educatiu de les coses de cada dia* (p. 18 - 26). Barcelona: Rosa Sensat.
- Palacios, J. i Paniagua, G. (2005). *Educación infantil. Respuesta educativa a la diversidad*. Madrid: Alianza Editorial.
- Palou, S. (2004). *Sentir y crecer: El crecimiento emocional en la infancia: Propuestas educativas*. Barcelona: Graó.
- Quer, J. (2000). *Experiencia practica de educación para la salud a partir del comedor escolar (infantil y primaria)*. *Aula de innovación educativa*, 98, 23 - 25.
- Ritscher, P. (2011). *Slow school. Pedagogia del quotidiano*. Firenze: Giunti.
- Ritscher, P. i Staccioli, G. (2006). *Viure l'escola*. Barcelona: A. M. Rosa Sensat.
- Santos Guerra, M. A. (1990). *Hacer visible lo cotidiano*. Madrid: Akal.
- Silveira, M. C. (2002). *Rutines, activitat a l'escola*. Barcelona: Graó.
- Silveira, M. C. (2013). *La vida quotidiana*. *Infància*, 190, 14 - 20.
- Tardos, A., i Szanto-Feder, A. (2007). *Què és l'autonomia des de la primera edat?* A Jubete, M. (ed.), *El valor educatiu de les coses de cada dia* (p. 132 - 142). Barcelona: Rosa Sensat.
- Tinajas, A. (2002). *Una proposta de menjador escolar*. *Guix*, 283, 43 - 51.
- Van Manen, M. (1998). *El tacto en la enseñanza*. Barcelona: Paidós.
- Van Manen, M. (2003). *El tono en la enseñanza. El lenguaje de la pedagogia*. Barcelona: Paidós.
- Villaescusa, J. (2002). *Comer bien y aprender en el conflicto*. *Cuadernos de pedagogía*, 314, 22 - 25.
- Wettich, H. (2007). *Autonomia i cooperació en la vida diària d'una escola bressol*. A Jubete, M. (ed.), *El valor educatiu de les coses de cada dia* (p. 143 - 148). Barcelona: Rosa Sensat.

Vurderingsverktøy

Vurderingsverktøyet (observasjonsverktøyet) nedenfor er et instrument for å samle inn data om hvordan lunsjen utvikles i barnehagen. Det foretas en vurdering basert på en beregningskala som kan brukes for direkte observasjonsteknikk.

Q3. Se på Vurderingsverktøyet, og identifiser hovedkategoriene.

Q4. Se på videoen, og vurder den ved hjelp av Vurderingsverktøyet. Diskuter.

Kategorier	Alternativer	Grad av akseptabelhet			
		Svært akseptabelt	Akseptabelt	Noe uakseptabelt	Uakseptabelt
SAMSPILL MELLOM PEDAGOGER OG BARN	Verbal kommunikasjon	– Barna fortelles hva som står på menyen, og hva som skal skje, og forberedes på alle aktivitetene – selv de minste barna som ikke kan uttrykke seg verbalt ennå.	– Barna fortelles hva som skal skje. Menyene beskrives ikke.	– Noen voksne forklarer for barna på forhånd.	– Ingen voksne forklarer for barna på forhånd.
		– Når det oppstår problemer, reagerer alltid de voksne med dialog og forståelse.	– Når det oppstår problemer, reagerer alltid én av de voksne med dialog og forståelse.	– Én av de voksne snakker med noen av barna fra tid til annen og viser forståelse.	– Ingen dialog og det uttrykkes ikke forståelse overfor barna.
		– Alle de voksne viser at de lytter til barna hele tiden. Alle barnas forespørsler blir hørt, og de voksne deltar i samtalen barna starter.	– Noen av de voksne viser at de lytter til barna hele tiden.	– Oppmerksomheten overfor barna er ikke konstant, bare ved forespørsler.	– Barnas forespørsler blir ikke hørt eller tatt hensyn til.
		– De fleste beskjeder fra de voksne er positive (oppmuntring, forsterkning av en handling osv.).	– Beskjedene veksler mellom oppmuntring og instruksjoner (Kjempebra! Hvordan går det? Snart ferdig? Det er godt, ikke sant?).	– De fleste beskjeder handler om å få barna til å skynde seg eller presse dem (Kom igjen, spis opp! Hvem blir ferdig først? Kom igjen, svelg!).	– Beskjedene handler om regler, om å oppmuntre barna til å skynde seg eller om å presse dem (Du kan ikke reise deg før du er ferdig! Du må smake på alt! Skynd deg!).
		– Beskjedene fra de voksne er tydelige og konsekvente. De voksne svarer på spørsmål og forespørsler.	– Beskjedene fra de voksne er tydelige, men ikke alltid konsekvente.	– Beskjedene fra de voksne er utydelige og ikke alltid konsekvente.	– De voksne gir ingen beskjeder.

Kategorier	Alternativer	Grad av akseptabelhet			
		Svært akseptabelt	Akseptabelt	Noe uakseptabelt	Uakseptabelt
SAMSPILL MELLOM PEDAGOGER OG BARN	Kommunikasjon	– Lunsjen er en tid for kommunikasjon, da barna kan prate om hva de vil, eller de temaene som dukker opp. Det oppstår samtaler barn imellom og mellom barn og voksne.	– Barna prater bare innimellom, eller bare noen barn prater, om hva de tenker, eller de temaene som dukker opp. Barna prater seg imellom, men de voksne følger ikke med på disse samtalene.	– Samtalene med barna handler om regler og ikke hva de tenker, eller de temaene som dukker opp i løpet av måltidet. De voksne anser ikke samtalene som oppstår mellom barna, som viktige.	De voksne verken prater med eller lytter til barna. De voksne anser ikke samtalene som oppstår mellom barna, som viktige.
	Oppfattelse av behov	– Barnas forespørsler imøtekommes, og de voksne er oppmerksomme.	– Barnas forespørsler imøtekommes, men ikke alle de voksne er oppmerksomme.	– Barnas forespørsler blir ikke alltid imøtekommet, og de voksne er distraherert eller prater seg imellom.	– Ingen av barnas forespørsler imøtekommes, og de voksne prater seg imellom eller er distraherert.
		– Alle de voksne søker kontakt med alle barna, selv om de ikke kommer med forespørsler.	– Bare én av de voksne søker kontakt med alle barna, selv om de ikke kommer med forespørsler.	– De voksne søker ikke kontakt med barna. Barna vies bare oppmerksomhet hvis de kommer med forespørsler.	– De voksne søker ikke kontakt med barna, og forespørsler blir ikke imøtekommet.
		– Barna oppmuntres forsiktig til å spise med fysisk inngripen fra de voksne hvis barnet trenger eller ber om hjelp. De voksne oppmuntrer alltid til handlinger som gjør at barna blir selvstendige.	– Barna oppmuntres forsiktig til å spise og får fysisk hjelp til å starte bevegelsen med å skrape av tallerkenen, selv om barnet ikke ber om det. Barnet utfører mesteparten av oppgaven.	– Nesten alle barna får hjelp til å skrape av tallerkenen med bestemt inngripen fra de voksne, uten at barna får muligheten til å gjøre det selv.	Barna blir hjulpet automatisk, uten forvarsel og på en hardhendt måte (gripe tak i hodet, dytte dem bakfra osv.).

Kategorier	Alternativer	Grad av akseptabelhet			
		Svært akseptabelt	Akseptabelt	Noe uakseptabelt	Uakseptabelt
SAMSPILL MELLOM PEDAGOGER OG BARN	Ikke-verbal kommunikasjon	– Rolig fremtoning (holdning) hos de voksne.	– Ikke alle de voksne har en rolig fremtoning.	– Unødvendig mye bevegelse blant de voksne, ved at de kommer og går eller går frem og tilbake.	– Stress blant de voksne (hastverk, beveger seg mye rundt i rommet, gir ikke barna oppmerksomhet osv.).
		– Nærhet til barna – alle de voksne sitter ved bordene der barna spiser.	– Bare én av de voksne sitter i nærheten av barna.	– Bare én av de voksne sitter i nærheten av barna fra tid til annen, men på deres nivå og noen ganger med ryggen til for å gjøre klar maten som skal serveres.	– Ingen av de voksne sitter sammen med barna i lunsjen.

Kategorier	Alternativer	Grad av akseptabelhet			
		Svært akseptabelt	Akseptabelt	Noe uakseptabelt	Uakseptabelt
SAMSPILL MELLOM PEDAGOGER OG BARN	Ikke-verbal kommunikasjon	– Blikk og tegn som formidler godkjenning eller forståelse, fra alle de voksne.	– Blikk som formidler godkjenning, fra én av de voksne.	– Lite øyekontakt med barna.	– Øyekontakt brukes for å be om respekt eller som straff.
	Regulering av tid	– Tempoet til hvert enkelt barn respekteres. Det er fastsatt et tidspunkt for når de skal være ferdige, men barna blir bedt om å fortsette eller slutte å spise på en høflig måte.	– Tempoet til hvert enkelt barn respekteres, men på et fastsatt tidspunkt blir alle tallerkenene samlet inn uten å straffe barna som ikke ble ferdige.	– Tempoet til hvert enkelt barn respekteres frem til et fastsatt tidspunkt, da barna som ikke er ferdige, får en form for straff eller negativ verbal kommentar.	– Det er fastsatt et tidspunkt for når de skal være ferdige, og barna presses til å skynde seg fra de begynner å spise. De som spiser sakte, straffes.

Kategorier	Alternativer	Grad av akseptabelhet			
		Svært akseptabelt	Akseptabelt	Noe uakseptabelt	Uakseptabelt
SAMSPILL MELLOM PEDAGOGER OG BARN	Regulering av tid	– Tiden etter lunsj er rolig, slik at barna kan vaske seg og hvile litt før de skal sove. Én av de voksne tar seg av barna som er ferdige, og den andre tar seg av barna som ikke er ferdige ennå. Barna må ikke vente lenger enn nødvendig til alle er ferdig med å spise.	– Tiden etter lunsj er rolig, slik at barna kan vaske seg og hvile litt før de skal sove, men de voksne er ikke godt koordinert når det gjelder å ta seg av barna som er ferdig med å spise, og barna som ikke er det. Noen av barna må vente lenger enn nødvendig til alle er ferdig med å spise.	– Tiden etter lunsj er travel, slik at barna kan vaske seg før de skal sove, selv om de voksne kan være godt koordinert når det gjelder å ta seg av barna som er ferdige, og barna som ikke er det. Noen av barna må vente lenger enn nødvendig til alle er ferdig med å spise.	– Tiden etter lunsj er travel, slik at barna kan vaske seg før de skal sove, og de voksne er ikke koordinert når det gjelder å ta seg av barna som er ferdige, og barna som ikke er det. Barna må vente lenger enn nødvendig til alle er ferdig med å spise.
	Straff	– Når det oppstår problemer eller forstyrrende atferd, ser man forståelse, dialog og enighet blant alle de voksne.	– Når det oppstår problemer eller forstyrrende atferd, ser man forståelse, dialog og enighet hos noen av de voksne.	– Når det oppstår problemer eller forstyrrende atferd, pleier de voksne å kjeft på eller straffe barna (ved å holde igjen mat eller gjøre narr av dem).	– Når det oppstår problemer eller forstyrrende atferd, blir barna straffet foran de andre, eller det iverksettes drastiske tiltak (de straffes utenfor spiserommet, lunsjen spares til neste måltid).

Kategorier	Alternativer	Grad av akseptabelhet			
		Svært akseptabelt	Akseptabelt	Noe uakseptabelt	Uakseptabelt
KOMMUNIKASJON MELLOM BARN	Verbal kommunikasjon	– Støynivået er lavt, slik at barna kan uttrykke meningene sine.	– Støynivået er lavt, slik at barna kan uttrykke meningene sine, selv om de voksnes stemmer høres mer.	– Støynivået er ikke lavt, slik at barna kan uttrykke meningene sine, og de voksnes stemmer høres mer. Barna blir ofte bedt om å være stille eller ikke snakke så høyt.	– Støynivået er ikke lavt, slik at barna kan uttrykke meningene sine, og de voksnes stemmer høres mer. Barna får ikke snakke sammen.
	Grupperingsmuligheter	– Når barna bruker bestikk og spiser fast føde (fra ca. 18 måneder), sitter de ved bord med 4 til 6 barn.	– Når barna bruker bestikk og spiser fast føde (fra ca. 18 måneder), sitter de ved bord med 7 til 8 barn.	– Når barna bruker bestikk og spiser fast føde (fra ca. 18 måneder), sitter de ved bord med 9 til 10 barn.	– Når barna bruker bestikk og spiser fast føde (fra ca. 18 måneder), sitter de ved bord med flere enn 10 barn.

Kategorier	Alternativer	Grad av akseptabelhet			
		Svært akseptabelt	Akseptabelt	Noe uakseptabelt	Uakseptabelt
GRAD AV SAMARBEID BLANT BARN GRAU D'AUTONOMIA DELS CHILDREN	Hygienevaner	<ul style="list-style-type: none"> – De voksne sørger for at alle barna vasker hendene før og etter de spiser. De voksne er i nærheten, i samme høyde og tilgjengelige og hjelper til eller veileder. – Barna oppmuntres til å være selvstendige (de gis tilgang til såpe, vask og papir eller et håndkle til å tørke hendene på), med hensyn til hvert barns utviklingsstadium. – De eldre barna uttrykker at de trenger å vaske hendene når de er skitne, og kan gjøre dette selv. 	<ul style="list-style-type: none"> – De voksne sørger for at alle barna vasker hendene før og etter de spiser. De voksne hjelper til eller veileder. – Barna oppmuntres til å være selvstendige (såpe, vask og papir eller et håndkle til å tørke hendene på) bare noen ganger før eller etter at de spiser, men de voksne gir tilgang eller ikke til vann, skrur på kranen og deler ut såpe. – Det blir ikke tatt hensyn til hvert barns utviklingsstadium. 	<ul style="list-style-type: none"> – De voksne kontrollerer ikke at alle barna vasker hendene før og etter de spiser. De voksne hjelper til eller styrer i stor grad. – Barna oppmuntres til å være selvstendige (såpe, vask og papir eller et håndkle til å tørke hendene på) bare noen ganger før eller etter de spiser. – Det blir ikke tatt hensyn til hvert barns utviklingsstadium. 	<ul style="list-style-type: none"> – De voksne kontrollerer ikke at alle barna vasker hendene før og etter de spiser. De voksne hjelper til eller styrer i stor grad. – Barna oppmuntres ikke til å være selvstendige (såpe, vask og papir eller et håndkle til å tørke hendene på) i det hele tatt før eller etter de spiser. – Det blir ikke tatt hensyn til hvert barns utviklingsstadium.

Kategorier	Alternativer	Grad av akseptabelhet			
		Svært akseptabelt	Akseptabelt	Noe uakseptabelt	Uakseptabelt
GRAD AV SAMARBEID BLANT BARN	Hygienevaner	<ul style="list-style-type: none"> – De voksne sørger for at barna har ren bleie før lunsj, og at de som allerede kan gå, aktivt hjelper til med å ta av sin egen bleie. – Barna som ikke bruker bleie lenger, kan ta seg av egne behov med veiledning fra en voksen. 	<ul style="list-style-type: none"> – De voksne sørger for at barna har ren bleie før lunsj. – Barna som ikke bruker bleie lenger, kan ta seg av egne behov med veiledning fra en voksen. 	<ul style="list-style-type: none"> – De voksne sørger ikke for at barna har ren bleie før lunsj. – Barna som ikke bruker bleie lenger, kan ta seg av egne behov, men de må vente til de kan få veiledning fra en voksen. 	<ul style="list-style-type: none"> – De voksne sørger ikke for at barna har ren bleie før lunsj. – Barna som ikke bruker bleie lenger, kan ikke ta seg av egne behov når de vil, men må vente til de får lov av en voksen, eller de får ingen veiledning.
	Samarbeid ved dekking og rydding av bordet	<ul style="list-style-type: none"> – Barnas ferdigheter tas hensyn til når de hjelper til å dekke på og rydde av bordet hver dag. 	<ul style="list-style-type: none"> – Bare gruppene med eldre barn (over 2 år) kan hjelpe til med å dekke på og rydde av bordet hver dag. 	<ul style="list-style-type: none"> – Bare gruppene med eldre barn (over 2 år) kan hjelpe til med å dekke på og rydde av bordet noen ganger. 	<ul style="list-style-type: none"> – Barna kan ikke hjelpe til med å dekke på og rydde av bordet.

Kategorier	Alternativer	Grad av akseptabelhet			
		Svært akseptabelt	Akseptabelt	Noe uakseptabelt	Uakseptabelt
GRAD AV SAMARBEID BLANT BARN GRAU D'AUTONOMIA DELS CHILDREN	Plassering i rommet ved måltider	– Hvert barn velger hvor de skal sitte.	– Hvert barn velger hvor de skal sitte ved et tildelt bord.	– De blir tildelt plasser, men noen ganger får barna bestemme eller velge hvor de skal sitte.	– De blir tildelt plasser av de voksne.
	Bruk av bestikk	– Bruk av skje innføres så snart barnet kan holde den. – Når menyen omfatter små biter med mat, innføres bruk av gaffel.	– Bruk av skje innføres så snart barnet kan holde den. – Når menyen omfatter små biter med mat, innføres bruk av gaffel.	– Bruk av skje innføres så snart barnet kan holde den. – Når menyen omfatter små biter med mat, innføres bruk av gaffel.	– Bruk av skje innføres så snart barnet kan holde den. – Når menyen omfatter små biter med mat, fortsetter barna å bruke bare skje.
		– Barna kan begynne å bruke bestikk til å forsyne seg med mat når de har de nødvendige motoriske ferdighetene. – Barna får tilstrekkelig hjelp til å bruke bestikk ordentlig.	– Barna kan ikke bruke bestikk til å forsyne seg med mat. – Barna får tilstrekkelig hjelp til å bruke bestikk ordentlig.	– Barna kan ikke bruke bestikk til å forsyne seg med mat. – Barna får ikke tilstrekkelig hjelp til å bruke bestikk ordentlig.	– Barna kan ikke bruke bestikk til å forsyne seg med mat. – Barna får ikke tilstrekkelig hjelp til å bruke bestikk ordentlig.

Kategorier	Alternativer	Grad av akseptabelhet			
		Svært akseptabelt	Akseptabelt	Noe uakseptabelt	Uakseptabelt
GRAD AV SAMARBEID BLANT BARN	Forsyne seg med mat	– De voksne respekterer hvor mye mat hvert barn trenger, enten gjennom kjennskap til barnet eller fordi barnet ber om det.	– De voksne respekterer hvor mye mat hvert barn trenger, basert på hvilket behov de voksne tror barnet har, men de spør ikke barnet.	– De voksne serverer like mye mat til hvert barn, men respekterer barna hvis de ikke vil ha mer.	– De voksne serverer like mye mat til hvert barn. Barna presses til å spise opp maten som ble servert.
		– Barna som har gode nok motoriske ferdigheter eller gripeevne til å forsyne seg selv, får lov til å forsyne seg med tilbehør eller hovedretten.	– Barna som har gode nok motoriske ferdigheter eller gripeevne til å forsyne seg selv, får lov til å holde tallerkenen som allerede er fylt.	– Noen ganger får barna som har gode nok motoriske ferdigheter eller gripeevne til å forsyne seg selv, lov til å forsyne seg med tilbehør.	– De voksne utfører alle oppgaver og lar ikke barna forsyne seg med tilbehør eller hovedretten.

Kategorier	Alternativer	Grad av akseptabelhet			
		Svært akseptabelt	Akseptabelt	Noe uakseptabelt	Uakseptabelt
FYSISKE OG MATERIELLE ASPEKTER	Spiserom	– Gruppene med barn på 2–3 år spiser på avdelingen eller et sted i nærheten som er lett å nå fra avdelingen og i nærheten av vaskerommet.	– Gruppene med barn på 2–3 år spiser på avdelingen eller et sted i nærheten som er lett å nå fra avdelingen.	– Gruppene med barn på 1–2 og 2–3 år spiser i samme rom, enten på avdelingen eller et sted i nærheten som er lett å nå fra avdelingen.	– Gruppene med barn på 1–2 og 2–3 år spiser sammen i samme rom, enten på avdelingen eller et sted i nærheten, men som ikke er lett å nå fra avdelingen.
		– Rom med 8–12 barn som spiser.	– Rom med 13–20 barn som spiser.	– Rom med 21–30 barn som spiser.	– Rom med mer enn 30 barn i alle aldre og grupper som spiser samtidig.
	Forholdstall	– Det er to voksne per gruppe. Det er 4–6 barn per voksen i alle aldersgrupper.	– Det er én voksen per gruppe og én assistent som deles mellom to grupper. Det er rundt 4 barn per gruppe for barn i alderen 0–1 år og 7–10 barn per voksen i de andre aldersgruppene.	– Det er én voksen per gruppe. Det er rundt 4 barn per gruppe for barn i alderen 0–1 år og 10–15 barn per voksen i de andre aldersgruppene.	– Det er én voksen per gruppe. Det er rundt 6 barn per gruppe for barn i alderen 0–1 år og flere enn 15 barn per voksen i de andre aldersgruppene.

Kategorier	Alternativer	Grad av akseptabelhet			
		Svært akseptabelt	Akseptabelt	Noe uakseptabelt	Uakseptabelt
FYSISKE OG MATERIELLE ASPEKTER	Møbler og utstyr i spiserommet	– Bord, stoler og andre møbler i forskjellige størrelser avhengig av barnas alder, størrelse eller behov.	– Bord og stoler tilpasset barnas alder, størrelse eller behov.	– Ikke alle bord og stoler er tilpasset barnas alder, størrelse eller behov.	– Ingen av møblene er tilpasset barnas størrelse.
		– Alle de voksne har stoler med hjul, slik at de enkelt kan nå alle barna.	– Bare én av de voksne har en stol med hjul, slik at de enkelt kan nå alle barna.	– De voksne har stoler, men de har ikke hjul. Noen av de voksne sitter på barnestoler.	– Det finnes ingen stoler til voksne, eller de er stuet bort og ikke i bruk.
		– Vask, såpedispensere og håndklær er lett tilgjengelige fra spiserommet og kan nås av alle barna.	– Vask, såpedispensere og håndklær er lett tilgjengelige fra spiserommet, men kan ikke nås av alle barna.	– Det er en vask i nærheten av spiserommet, men den er tilpasset voksne.	– Det er ingen vask i nærheten av spiserommet.
		– På avdelingene eller rommene der barna spiser, kommer maten og utstyret på en kjøkkentralle med alt som trengs. Alt er tilgjengelig, og ingen av de voksne trenger å reise seg.	– På avdelingene eller rommene der barna spiser, er det et møbel eller en hylle på minst 1,2 m som brukes til brettene eller maten som ikke skal serveres ennå.	– På avdelingene eller rommene der barna spiser, er det et møbel eller en hylle på minst 1,2 m der man kan sette brettene eller maten som ikke skal serveres ennå.	– På avdelingene eller rommene der barna spiser, finnes det ikke noe møbel eller noen hylle på minst 1,2 m der man kan sette brettene eller maten som ikke skal serveres ennå.

Kategorier	Alternativer	Grad av akseptabelhet			
		Svært akseptabelt	Akseptabelt	Noe uakseptabelt	Uakseptabelt
FYSISKE OG MATERIELLE ASPEKTER	Ventilasjon og belysning	– Vinduer som vender ut, som gir luftgjennomstrømning, i kombinasjon med automatiske ventilasjonsenheter (justerbare gitter i vinduet).	– Vinduer som vender ut, som gir god ventilasjon, eller kunstig ventilasjon som gir frisk luft.	– Vinduene er små eller vender mot innendørsområder, og det er merkbar mangel på ventilasjon. – Det finnes kunstig ventilasjon, men luften er ikke frisk.	– Det finnes ingen ekstern ventilasjon eller kunstig ventilasjon, og luften er ikke frisk.
		– Det finnes gardiner, persienner eller markiser som gjør at rommet får naturlig lys, og de brukes til å regulere lyset.	– Det finnes gardiner, persienner eller markiser som gjør at rommet får naturlig lys, men de brukes ikke.	– Selv om det finnes naturlig lys, brukes kunstig belysning.	– Det finnes ikke naturlig lys, og kunstig belysning trengs alltid.
	Utstyr	– Hyllene eller bordene der maten settes, eller der barna spiser, er dekket med stoff- eller plastduker som brukes spesielt til måltider. – Det finnes ingen garanti for at dukene ikke sklir på bordet, for å forhindre at tallerkener faller ned. Bordene vaskes før måltider.	– Hyllene eller bordene der maten settes, eller der barna spiser, er dekket med stoff- eller plastduker som brukes spesielt til måltider. – Duker brukes bare med større grupper, og det gjøres forsøk på å sikre dem for å forhindre at tallerkener faller ned. Bordene vaskes før måltider.	– Hyllene eller bordene der maten settes, eller der barna spiser, er dekket med stoff- eller plastduker. – Det brukes ikke duker i noen grupper. Bordene vaskes før måltider.	– Hyllene eller bordene der maten settes, eller der barna spiser, er dekket med stoff- eller plastduker. – Det ser ikke ut til at bordene vaskes før måltider.

Kategorier	Alternativer	Grad av akseptabelhet			
		Svært akseptabelt	Akseptabelt	Noe uakseptabelt	Uakseptabelt
FYSISKE OG MATERIELLE ASPEKTER	Utstyr	– Tøysmekker brukes og byttes for hvert måltid. For barn som ikke har med smekke, forsøker barnehagen å skaffe en.	– Tøysmekker byttes for hvert måltid. Barn som ikke har med smekke, får et stykke tørkepapir eller lignende.	– Ikke alle grupper bruker smekke. Tørkepapir brukes.	– Smekker brukes ikke ved noen alder.
		– Det finnes bestikk som er tilpasset barnas alder (3 størrelser). Hvert barn bruker bestikk i riktig størrelse tilpasset ferdighetene deres.	– Det finnes bestikk som er tilpasset barnas alder (2 størrelser). Hvert barn bruker bestikk i riktig størrelse tilpasset ferdighetene deres.	– Det finnes bestikk som er tilpasset barnas alder (2 størrelser). Barna tildeles bestikk av en viss størrelse basert på aldergruppe, ikke på hvert barns ferdigheter.	– Det samme bestikket brukes for alle aldre.
		– Det brukes forskjellige typer kopper avhengig av barnas alder eller motoriske ferdigheter.	– Det brukes forskjellige typer kopper avhengig av barnas alder.	– Hver aldersgruppe blir tildelt en type kopp uavhengig av barnas behov.	– Det finnes ingen kriterier for hvilken type kopp som brukes.
		– Det brukes tallerkener i porselen eller plast, og tallerkenen byttes mellom hver rett (første, andre eller dessert).	– Det brukes tallerkener i plast, og tallerkenen byttes før dessert.	– Det brukes tallerkener i plast, og tallerkenen byttes ikke. Dessert spises uten tallerken.	– Bruk av tallerkener eller brett til maten.

Kategorier	Alternativer	Grad av akseptabelhet			
		Svært akseptabelt	Akseptabelt	Noe uakseptabelt	Uakseptabelt
FYSISKE OG MATERIELLE ASPEKTER	Møbler i stelle- eller vaskerommet	– Det finnes en såpedispenser innenfor barnas rekkevidde, og den er lett å bruke.	– Det finnes en såpedispenser innenfor barnas rekkevidde, men de kan ikke bruke den på egen hånd.	– Det finnes en såpedispenser, men den er ikke innenfor barnas rekkevidde.	– Det finnes ingen såpedispenser.
		– Spylemekanismen på toalettet er tilgjengelig for barna.	– Spylemekanismen på toalettet er tilgjengelig for barna, men ved observasjonstidspunktet var den ødelagt.	– Spylemekanismen på toalettet er i voksenhøyde.	– Spylemekanismen på toalettet er i voksenhøyde og i dårlig stand.
		– Vaskene for barna er enkle å bruke for alle.	– Vaskene for barna er bare enkle å bruke for barna på 2–3 år.	– Noen av vaskene krever at barna får hjelp for å kunne bruke dem.	– Alle vaskene krever at barna får hjelp for å kunne bruke dem.
		– Håndtørkeren eller papirdispenseren er innenfor barnas rekkevidde og fylt med papir.	– Håndtørkeren eller papirdispenseren er innenfor barnas rekkevidde, men noen av dem virker ikke eller har ikke nok papir.	– Håndtørkeren eller papirdispenseren er ikke innenfor barnas rekkevidde, selv om den virker eller har nok papir.	– Ingen håndtørker eller papirdispenser er observert, eller det finnes ett håndkle som alle barna bruker.
		– Stellebordet oppfyller de juridiske målene for risikostyring (kant som beskytter mot fall, dybde på mellom 50 og 60 cm og vask og stellebord med en høyde på 80 eller 70 cm), og barna som kan bevege seg på egen hånd, kan nå det uten hjelp.	– Stellebordet oppfyller de juridiske målene for risikostyring (kant som beskytter mot fall, dybde på mellom 50 og 60 cm og vask og stellebord med en høyde på 80 eller 70 cm), men bare gruppene fra to til tre år kan nå det uten hjelp.	– Stellebordet oppfyller de juridiske målene for risikostyring (kant som beskytter mot fall, dybde på mellom 50 og 60 cm og vask og stellebord med en høyde på 80 eller 70 cm), men ingen barn kan nå det uten hjelp.	– Stellebordet oppfyller ikke de juridiske målene for risikostyring (kant som beskytter mot fall, dybde på mellom 50 og 60 cm og vask og stellebord med en høyde på 80 eller 70 cm), og ingen barn kan nå det uten hjelp.
		– Antallet toaletter som er tilgjengelige i spiserommet, er minst 2 per 20 barn.	– Antallet toaletter som er tilgjengelige i spiserommet, er 1 per 20 barn.	– Antallet toaletter som er tilgjengelige i spiserommet, er mindre enn 2 per 31 til 40 barn.	– Antallet toaletter som er tilgjengelige i spiserommet, er mindre enn 2 per 41 eller flere barn.

Kategorier	Alternativer	Grad av akseptabelhet			
		Svært akseptabelt	Akseptabelt	Noe uakseptabelt	Uakseptabelt
FYSISKE OG MATERIELLE ASPEKTER	Møbler i stelle- eller vaskerommet	– Baderomsmøblene (vask og toaletter) er tilpasset barnas størrelse eller alder. Vaskerommet er tilgjengelig og synlig fra avdelingen.	– Baderomsmøblene (vask og toaletter) er tilpasset barnas størrelse, men de minste barna bruker potte. Vaskerommet er tilgjengelig og synlig fra avdelingen.	– Bare vasken er tilpasset barnas størrelse. De minste barna bruker potte. Vaskerommet er tilgjengelig, men ikke synlig fra avdelingen.	– Ingen av baderomsmøblene er tilpasset barnas størrelse. Vaskerommet er verken tilgjengelig eller synlig fra avdelingen.
	Rommets utseende og vedlikehold	– Rene vegger i god stand.	– Rene vegger.	– Veggene er skitne.	– Veggene er skitne og i dårlig stand.
		– Rent gulv. Søl tørkes opp umiddelbart.	– Rent gulv. Søl tørkes opp etter en stund.	– Gulvet er skittent etter bruk på formiddagen. Det vaskes bare én gang om dagen.	– Gulvet er skittent og ser ut til å ha blitt vasket for flere dager siden.
		– Vinduer og møbler er rene og godt vedlikeholdt.	– Vinduer og møbler er rene, men ser gamle ut.	– Vinduer og møbler er rene, men ikke godt vedlikeholdt.	– Vinduer og møbler er skitne og ikke godt vedlikeholdt.
	Støynivå under lunsjen	– Ikke noe bråk.	– Bråk fra tid til annen (når bordene ryddes av, osv.).	– Konstant bråk.	– Mye bråk hele tiden.
		– De voksne hever ikke stemmen.	– Én av de voksne hever stemmen fra tid til annen.	– De voksne hever stemmen.	– De voksne hever stemmen hele tiden.